

CARANTINĂ ȘI IZOLARE ÎN CONTEXT PANDEMIC. REPERE BIBLICE PENTRU ACTUALITATE

Pr. lect. univ. dr. Cătălin VATAMANU
Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae” din Iași

Abstract

In the context of the Coronavirus pandemic, the message of the state or local administration, "Stay at home!", an urge assumed with responsibility by the members of Church, must mobilizing the people in limiting the spread of the virus. But for some, the exhortation "Stay in the house!" it is just a virtual hashtag, valid only for hypochondriacs. Holy Scripture refers to quarantine, the period of 40 days, as a time of trial of our faithfulness, of the purification and sanctification of life, and warns us on the reality of the consequences of sins in our lives and on the need to take refuge in the house, where we can find God working His blessing with us, mysteriously.

Keywords: Sfânta Scriptură, coronavirus, asistență socială, pronie, vindecare, carantină, izolare.

Introducere

În contextul răspândirii rapide pe teritoriul României a coronavirusului SARS-CoV-2, Președintele României, domnul Klaus Iohannis, a decretat, pe 16 martie 2020, stare de urgență la nivelul întregii țări. Hotărârea prezidențială, reînnoită pe 14 aprilie, prevedea, între altele, restrângerea exercițiului unor drepturi menționate în art. 2 al acestui decret prezidențial (libera circulație; dreptul la viață intimă, familială și privată; inviolabilitatea domiciliului; dreptul la învățătură; libertatea întrunirilor; dreptul de proprietate privată; dreptul la grevă; libertatea economică), dar și „izolarea și carantina persoanelor provenite din zonele de risc, precum și a celor care iau contact cu acestea; măsuri de carantinare asupra unor clădiri, localități sau zone geografice” (Anexa nr. 2: „Măsurile de primă urgență cu aplicabilitate graduală”)¹.

¹ <https://www.presidency.ro/ro/media/decrete-si-acte-oficiale/decret-semnat-de-presedintele-romaniei-domnul-klaus-iohannis-privind-instituirea-starii-de-urgenta-pe-teritoriul-romaniei>; <https://www.presidency.ro/ro/media/decrete-si-acte-oficiale/decret-semnat-de-presedintele-romaniei-domnul-klaus-iohannis-privind-prelungirea-starii-de-urgenta-pe-teritoriul-romaniei>

Depășind provocările filologice legate de termenul „carantină” și derivatele sale născocite în grabă și prezente în mass-media actuală, ne propunem în acest studiu să descoperim ce semnificații biblice are cifra 40 și, plecând de aici, ce relevanță teologică ar putea avea perioada de 40 de zile pentru contemporaneitate. De asemenea, ne dorim să reliefăm semnificațiile teologice ale izolării în casă din poruncă divină, în narațiunile biblice veterotestamentare, încât acestea să constituie o cheie de înțelegere a pedagogiei lui Dumnezeu în viața noastră astăzi.

1. Câteva clarificări lingvistice necesare

Europa s-a confruntat în secolul al XIV-lea cu mai multe valuri de epidemii ucigașe, încât instituțiile vremii au fost obligate, concomitent cu intervenția medicală asupra celor bolnavi, să limiteze răspândirea bolii între cei sănătoși. Aceasta a presupus, pe de o parte, securizarea unor localități sau regiuni, cu ajutorul unor reguli stricte privind izolarea, dar și prin legi care prevedeau sancțiuni dure pentru cei care își părăseau propriile case sau comunitatea, precum și, pe de altă parte, adoptarea de legi riguroase privind accesul sau tranzitul acelor ținuturi. Startul legislativ are loc în 1377, când Marele Consiliu al Republicii Ragusa din Dalmatia (azi în Croația) înțelege necesitatea păstrării distanței între cei sănătoși și cei susceptibili de boală și instituie o perioadă de 30 de zile (*trentino*) pentru limitarea efectelor pandemiei ciumei bubonice. Nimeni nu era acceptat în Ragusa dacă nu stătea într-o anumită zonă de izolare timp de 30 de zile. Dacă cineva din cetate intra în zona de testare trebuia să rămână acolo 30 de zile, iar persoanele specializate a se îngriji de cei contaminați rămâneau, de asemenea, în spațiul de izolare 30 de zile înainte de a reintra în comunitate. Ragusa este doar cea care a dat tonul unor astfel de legi, măsuri similare fiind luate ulterior și în Veneția, Pisa sau Genova.

Pentru a dovedi că cineva nu este infectat și, astfel, pentru a preveni contaminarea celor sănătoși, Veneția stabilea, în 1448, primul sistem instituționalizat de carantină, care însemna ținerea vapoarelor timp de 40 de zile în laguna venețiană. Important este că,

odată implementată, izolarea timp de 40 de zile, carantina va deveni o normă valabilă până în timpurile moderne.

Nu se știe care a fost rațiunea pentru care perioada de izolare a fost prelungită de la 30 de zile (*trentino*) la 40 de zile (*quarantino*), dar recurența biblică și, implicit, eclezială a cifrei 40, într-un timp al Europei imprimat de spiritul creștin prereformator, trebuie să fi fost relevantă în problematica vindecării. În ambele cazuri prezentate, Ragusa și Veneția, însăși perioada este cea care definește izolarea, ceea ce nu a fost receptat întocmai în limba română.

În cele mai recente dicționare ale limbii române, *Micul dicționar academic*² și *Dicționarul explicativ al limbii române*³, substantivul „carantină” este definit ca: „1. Izolare preventivă a unei persoane sau a unei colectivități care a fost în contact cu un bolnav sau care vine dintr-o regiune unde există o epidemie; 2. Punct sanitar pentru cercetarea și izolarea persoanelor, vaselor sau mărfurilor venite dintr-o regiune bântuită de o epidemie; 3. Complex de măsuri cu caracter preventiv, luate pentru a se opri pătrunderea bolilor plantelor, a dăunătorilor plantelor sau a unor buruieni din alte țări și pentru a se limita răspândirea acestora; 4. Restricții aplicate în vederea combaterii bolilor contagioase ale animalelor; 5-6. (fig.) Ținere la distanță sau îndepărtare temporară a cuiva (bănuț sau compromis)”. Diferențele dintre cele două definiții sunt doar în ceea ce privește prioritatea semnificațiilor. Toate dicționarele fac referire la etimologia rusă a cuvântului „karantin”, unele adăugând-o și pe cea franceză „quarantaine”.

Din aceste explicații filologice lipsesc însă detaliile privind vechile semnificații ale cuvântului. Astfel, franțuzescul „quarantaine” derivă din „quarante” (patruzeci), precum dialectalul venețian „quarantena” derivă din „quaranta” (patruzeci). Acestea își au originea însă în latinescul „quadraginta”, compus din „quadra-” (de la „quattuor”, patru) și „-ginta” (sufixul zecilor). Prin urmare, carantina presupune o perioadă de patruzeci de zile. Această explicație apare

² Art. „carantină”, în Acad. Ion Coteanu (coord.), *Micul dicționar academic*, ediția a II-a, Academia Română, Institutul de Lingvistică, Editura Univers Enciclopedic, București, 2010.

³ Art. „carantină”, în Acad. Ion Coteanu, dr. Lucreția Mareș (coord.), *Dicționarul explicativ al limbii române*, ediția a II-a revăzută și adăugită, Academia Română, Institutul de Lingvistică, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2009.

în dicționare mai vechi. De exemplu, *Dicționarul limbii românești*⁴ face dintru început referire la originea italiană a cuvântului, „quarantina”, din „quaranta” (patru-zeci), „fiind-că atâtea zile dura la început (...) șederea silită într’un loc supravegheat al călătorilor veniți din regiuni molipsite (de ciumă, de holeră) p. a vedea dacă-s bolnavi orî nu” [sic]. De asemenea, *Dicționarul limbii romîne literare contemporane*⁵ arată că termenul „carantină” înseamnă „menținere în izolare (care odinioară dura 40 de zile) a persoanelor bănuite că ar putea răspândi o boală epidemică” [sic].

Plecând de la aceste explicații, este evident că termenul a apărut și în vocabularul nostru în contextul vreunei epidemii din trecut, poate chiar în timpul ciumei bubonice, cunoscută în secolul al XIV-lea ca „moartea neagră”, care a luat viața a circa 14-15 milioane de europeni. Așa cum am văzut, *tretino*, în Dalmatia, sau *quarantena*, în Veneția, denumeau însăși perioada de izolare, de 30, respectiv 40 de zile, și nu vreun loc anume. În limba noastră, însă, termenul „carantină” nu implică un timp anume, ci numește doar o stare sau un loc al izolării, de unde și expresia „perioadă de carantină”, adică de ședere în carantină.

Substantivul „carantină” este singular în familia sa de cuvinte, asta și poate datorită faptului că dicționarele limbii române păstrează un cuvânt sinonim pentru el: „lazaret”. Acesta pare să fi fost introdus la noi, de asemenea din italiană, în timpul ocupației austriece în Oltenia, în prima jumătate a secolului al XVIII-lea. Lazaretul este definit, între altele, ca „adăpost izolat din unele localități de frontieră, destinat persoanelor, vaselor și mărfurilor provenind dintr-o regiune în care există molimă; spital izolat în care se tratează persoane care suferă de o boală contagioasă; spital; infirmerie”. Construcția verbală „a(-și) face lazaretul” înseamnă „a sta în carantină până la vindecarea unei boli sau până la terminarea investigațiilor medicale”⁶. Prin urmare, avem de-a face din nou cu un substantiv care nu are în familia sa de cuvinte un verb.

⁴ Art. „carantină”, în August Scriban, *Dicționarul limbii românești*, Institutul de Arte Grafice „Presa Bună”, 1939.

⁵ Art. „carantină”, în Dimitrie Macrea, Emil Petrovici (coordonatori), Al. Rosetti et al. (colectiv), *Dicționarul limbii romîne literare contemporane*, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1955-1957.

⁶ Art. „lazaret”, în *Micul dicționar academic...*, ed. cit.

Absența cuvintelor conexe celor două substantive, „carantină” și „lazaret”, se poate explica prin lipsa impactului epidemiilor asupra vocabularului limbii române. Comparativ, vocabularul limbii engleze păstrează verbul „to quarantine”, deopotrivă tranzitiv și intransitiv. În prima formă, el înseamnă „a ține sau a scoate din carantină” (atunci când este vorba despre obiecte) sau „a izola o persoană (adesea un agresor) de relațiile normale de comunicare”. Forma intransitivă are semnificația de „a stabili sau a declara carantina”⁷. Probabil, astăzi, născocitul și atât de des folositul verb „a carantina” este o forțare tocmai a unei traduceri din engleză sau dorința de a fi mai sintetic în exprimare, în defavoarea exprimării literare. La această formă verbală se adaugă alți termeni, precum „carantinare” și, mai grav, „încarantinare”, care sunt folosiți destul de des în mass-media, fără ca aceștia să aparțină limbii române.

2. Semnificațiile cifrei 40 în Sfânta Scriptură

Evreii foloseau pentru exprimarea cantităților numere cuvinte întregi, nu simple cifre. Așa le găsim în Scriptura Vechiului Testament. De exemplu, cifra 4 era *arba*, iar 40 era *arbaim*, pluralul lui 4. Probabil în timpul macabeilor numeralele au fost scrise prescurtat, fiecare literă având un corespondent numeric, încât, de exemplu, numeralul 40 este transcris prin litera *mem*. Cantitatea mare era formulată prin cuvinte multiplu de 10, întrucât, cel mai sigur, în antichitatea ebraică zecile erau numărate în funcție de degetele de la mâini. Poporul Israel folosea sistemul zecimal, așadar întâlneam des cuvinte cu 10.

Însă aceste numere nu au doar valoare aritmetică, ci și una simbolică. Astfel, 10 semnifică întregul, desăvârșirea, în timp ce 4, numărul laturilor unui pătrat, este în Biblie simbol al întregului, al completului care este creat de Dumnezeu. Numele divin are 4 litere, 4 râuri străbat grădina Edenului (Facerea 2, 10), 4 Evanghelii vorbesc despre viața și lucrurile minunate săvârșite de Mântuitorul în timpul activității Sale pământești, pământul are 4 colțuri (Apocalipsa 7, 1; 20, 8), 4 vânturi vin din cele 4 margini ale cerului

⁷ Art. „quarantine” în Merriam-Webster Dictionary, varianta online, disponibilă pe <https://www.merriam-webster.com/dictionary/quarantine>

(Ieremia 49, 36; Iezechiel 37, 9; Daniel 7, 2), Iezechiel vede 4 fiare (1, 5) cu câte 4 fețe (10, 14), precum, de asemenea, 4 ființe pline de ochi apar în Apocalipsă 4, 6.

Plecând de la cele două numerale, 4 și 10, numeralul 40 joacă un rol aparte. Aproape toate evenimentele importante din istoria mântuirii au legătură cu cifra 40. Și asta pentru că 40 de zile sau de ani este în limbaj biblic un timp îndelungat, un timp al așteptării, al probării pentru a dovedi că un lucru sau un fapt este bun sau rău. El este, totodată, timp al pregătirii, al încercării și al pedepsei. A depăși acest timp special înseamnă accederea la o nouă stare, o stare superioară.

În Vechiul Testament întâlnim de zece ori expresia „patruzeci de zile și patruzeci de nopți”: de trei ori în Facerea, în legătură cu Noe (7, 4.12.17), de cinci ori în Deuteronomul (9, 9.11.18.25 și 10, 10), o dată în Ieșirea (24, 18) și o dată în III Regi 19, 8, în legătură cu călătoria lui Ilie în deșert⁸.

Primul care anunță venirea unui timp special în istoria orizontală a omului, cu o durată de 40 de zile, este Dumnezeu. Este vorba de anunțarea potopului, ca urmare a răutății omului și a pervertirii sensurilor creației. Cauzele trimiterii potopului sunt prezentate la începutul capitolului 6 din Facerea, însă textul trebuie înțeles în raport cu relatarea creației „bună foarte” din primele capitole ale cărții. „Și a privit Dumnezeu toate câte a făcut și iată erau bune foarte”, afirmă hagiograful în Facerea 1, 31, iar ceea ce determină potopul este tocmai faptul că „pământul se stricase înaintea feței lui Dumnezeu și se umpluse de silnicii. Și a căutat Domnul Dumnezeu spre pământ și iată era stricat, căci tot trupul se abătuse de la calea sa pe pământ” (Facerea 6, 11-12).

Potopul trimis pentru restaurarea dreptății Sale pe pământ va dura „40 de zile și 40 de nopți”, fapt relatat ca împlinit: „Potopul a ținut pe pământ patruzeci de zile și patruzeci de nopți și s-a înmulțit apa și a ridicat corabia și aceasta s-a înălțat deasupra pământului” (Facerea 7, 17). După 40 de zile de la atingerea uscatului, Noe dă drumul corbului ca să vadă de a scăzut apa pe pământ (Facerea 8, 6).

⁸Cristian Bădiliță (*et alli*) (coord.), *Septuaginta*, vol. 1: „Geneza, Exodul, Leviticul, Numerii, Deuteronomul”, Editura Polirom, Iași, 2004, p. 560.

Așa cum arătam mai sus, o frecvență mai mare a folosirii cifrei 40 este în legătură cu darea Legii pe muntele Sinai. La chemarea lui Dumnezeu, Moise se îndepărtează de comunitatea pe care o conduce ca lider religios și politic, spre a-L întâlni pe Dumnezeu. Revelarea Divinității către om, fie acesta chiar și un om drept, se face doar după o pregătire specială, înțeleasă teologic ca postire, dar și ca testare duhovnicească: „Moise a stat acolo la Domnul patruzeci de zile și patruzeci de nopți; și nici pâine n-a mâncat, nici apă n-a băut” (Ieșirea 34, 28). Așadar, Moise postește câte 40 de zile înaintea celor două dări ale Legii (Ieșirea 24, 18; 34, 28; Deuteronomul 9, 9) pentru a primi tablele Poruncilor divine, realitate întărită de cuvintele Sfântului Vasile cel Mare: „Știm că Moise prin post a urcat în munte. Că n-ar fi îndrăznit să se apropie de vârful muntelui care fumează, nici n-ar fi cutezat să intre în nor, dacă n-ar fi fost înarmat cu postul”⁹. Cu referire la cuvintele „Și s-a suit Moise pe munte și a intrat în mijlocul norului; și a stat Moise pe munte patruzeci de zile și patruzeci de nopți” (Ieșirea 24, 18), Sfântul Nil Ascetul afirmă: „Cum a putut natura trupului să se cheltuiască atâta vreme, fără să se întregească ceea ce se împrăștia din puterea lui în fiecare zi? Această nedumerire o dezleagă cuvântul lui Dumnezeu, care zice: «Nu numai cu pâine va trăi omul, ci cu tot cuvântul care iese din gura lui Dumnezeu (Deuteronomul 8, 3; Matei 4, 4)»”¹⁰.

Timpul acesta a fost un timp de test și pentru poporul Israel, al cărui finalitate era bucuria împărtășirii Duhului, după cum afirmă Sfântul Simeon Metafrastul, care arată că postirea nu este folosită omului „dacă acela nu se împărtășește de hrana cea duhovnicească pe care o primesc sufletele sfinte, încă de acum, de la Duhul Sfânt”¹¹. Această stare de postire vine într-o contradicție izbitoare cu mâncarea multă și băutura poporului închinător la vițelul de aur (Ieșirea 32, 6). „Poporul iudeu șade să mănânce și să bea și cere să i se dea zei”, afirmă Sfântul Ambrozie, care ne oferă și semnificația teologică a narațiunii biblice: „De aici Domnul ne învață

⁹ Sfântul Vasile cel Mare, *Scrieri*, I, „Omilii și cuvântări”, „Omilia întâi: Despre post”, I, 5, în colecția *Părinți și Scriitori Bisericești*, vol. 17, EIBMBOR, București, 1986, p. 350.

¹⁰ Nil Ascetul, „Cuvânt ascetic”, 14, în *Filocalia*, vol. 1, ediția a II-a, Institutul de Arte Grafice „Dacia Traiană” S.A., Sibiu, 1947, p. 163.

¹¹ Sfântul Simeon Metafrastul, „Parafrază la Macarie Egipteanul”, 62, în *Filocalia*, vol. V, EIBMBOR, București, 1976, pp. 330-331.

că acela care și-a dat sufletul său acestor feluri de nelegiuiri se dezbracă nu numai de hainele de lână, ci rămâne gol, adică fără virtute, care nu este îmbrăcăminte vremelnică, ci veșnică¹². În comentariul la textul din Ieșirea 32, 19, Sfântul Vasile cel Mare arată că evreii contemporani lui Moise nici nu au vrut să lupte împotriva păcatului și, de aceea, nu sunt numiți în text nici „biruitori”, nici „biruiți”: „O singură îmbătăre cu vin a zădărnicit cele patruzeci de zile de post și de rugăciune ale lui Moise (...), că profetul n-a socotit cu cale ca un popor beat să primească legile lui Dumnezeu”¹³.

Făcând referire la apostazia poporului închinător la vițelul de aur, dar și la multe alte clipe de rătăcire în necredință ale lui Israel în experiența deșertului, Moise intervine pentru acesta la Dumnezeu, îngenunchind spre rugăciune: „Nesupuși ați fost Domnului chiar din ziua când am început a vă cunoaște. Îngenunchind, așadar, înaintea Domnului, m-am rugat eu patruzeci de zile și patruzeci de nopți, căci Domnul zisese să vă piardă” (Deuteronomul 9, 24-25).

În Pentateuh este evidentă această ciclicitate determinată de cifra 40, taină descoperită în parte de Sfântul Arhidiacon Ștefan în cuvântarea sa dinaintea de martiriu: „Iar când a împlinit (Moise, *n.n.*) patruzeci de ani, și-a pus în gând să cerceteze pe frații săi, fiii lui Israel. (...) Și după ce s-au împlinit patruzeci de ani, îngerul Domnului i s-a arătat în pustiul Muntelui Sinai, în flacăra focului unui rug. (...) Acesta (Dumnezeu, *n.n.*) i-a scos afară, făcând minuni și semne în țara Egiptului și în Marea Roșie și în pustie, timp de patruzeci de ani” (Fapte 7, 23.30.36). „Și vreme de patruzeci de ani i-a hrănit în pustie” (Fapte 13, 18). Iscoadele trimise în Canaan se întorc după 40 de zile (Numerii 13, 25), semn al neîncrederii în planul divin și al infidelității (numită „desfrânare”) față de Dumnezeu. Aceasta aduce mânia divină, concretizată prin rătăcirea în deșert timp de 40 de ani: „Copiii voștri vor rătăci prin pustie patruzeci de ani și vor suferi pedeapsă pentru desfrânarea voastră, până vor cădea toate oasele voastre în pustie. După numărul celor patruzeci de zile, în care ați iscodit pământul Canaan, veți purta pedeapsa pentru păcatele voastre patruzeci de ani, câte un an pentru fiecare

¹² Sfântul Ambrozie, *Scrisori*, LVII, 16, apud Pr. Ioan Sorin Usca, *Vechiul Testament în tâlcuirea Sfinților Părinți*, vol. 2: „Ieșirea”, Editura Christiana, București, 2002, p. 116.

¹³ Sfântul Vasile cel Mare, *Scrieri*, I, „Omilii și cuvântări”, „Omilia întâi: Despre post”, I, 5, în *vol. cit.*, p. 350.

zi, ca să cunoașteți ce înseamnă să fiți părăsiți de Mine” (Numerii 14, 33-34). Intrarea în Țara Făgăduită are loc la 40 de ani de la ieșirea din Egipt (Ieșirea 16, 35; Numerii 14, 33; Iosua 5, 6). Psalmistul arată că rătăcirea în pustiu este una duhovnicească, o rătăcire a inimii: „O, de I-ați auzi glasul care zice: Să nu vă învățoșați inimile voastre, ca în timpul cercetării, ca în ziua ispitirii în pustiu, unde M-au ispitit părinții voștri, M-au ispitit și au văzut lucrurile Mele. Patruzeci de ani am urât neamul acesta și am zis: «Pururea rătăcesc cu inima». Și ei n-au cunoscut căile Mele, că M-am jurat întru mânia Mea: «Nu vor intra întru odihna Mea»” (Psalmi 94, 8-12).

Plecând de la experiența exodului din Egipt, este acceptat cu caracter general faptul că 40 de ani sunt reprezentativi pentru timpul unei generații. Această receptare tainică trebuie aplicată și la multiplele cronologii din timpul judecătorilor, când perioadele de robie ce alternează cu cele de pace sunt evidența schimbării generațiilor (Judecători 3, 11.30; 5, 31; 8, 28; 13, 1; I Samuel 4, 18).

Cifra 40 este în legătură și cu pedeapsa fizică prin flagelare (Deuteronomul 25, 3), văzută de Sfântul Chiril al Alexandriei ca prefigurare a Pătimirilor izbăvitoare ale Mântuitorului: „În multe chipuri ni se desemnează taina lui Hristos prin porunca veche și ni se zugrăvește patima mântuitoare, în care și prin care am fost izbăviți de cel ce avea puterea să ne chinuiască și ne supunea unor lovituri cumplete. [...] Loviturile de bici până la numărul patruzeci, aprobate celor ce biciuiesc și celor biciuiți, preînchipuie timpul preadorit al venirii Unuia-Născutului cu trupul, când noi toți cu rana Lui ne-am vindecat, iar El S-a rănit pentru păcatele noastre. Căci israeliții s-au năpustit cu ocări asupra Lui, iar Pilat i-a aplicat lovituri peste spate, prin ceea ce noi am fost scoși de sub pedeapsă și chinuri. Căci multe erau odinioară bătăile păcătosului [...]. Dar Hristos a fost biciuit pentru noi. Căci precum pentru toți a murit, așa a fost și biciuit pentru toți, El Unul fiind de un preț egal cu toți. Iar numărul de patruzeci de zile tăindu-l în cinci optți, vei afla pe opt și pe cinci. Iar acest număr indică timpul lui Hristos. Pentru că Unul-Născut a venit în timpul al cincilea, după parabola evanghelică (Matei 20, 1-16), în care se spune de un stăpân că a tocmit lucrători la vie, ieșind pe la ceasul întâi, al treilea, al șaselea, al nouălea și al unsprezecelea. Și S-a sculat în ziua a opta, surpând stăpânirea morții și nimicind împreună cu ea și pe tatăl stricăciunii ivite, adică păcatul, care fiind înlăturat, a trebuit să înceteze și bătăile, și pedepsele,

și chinurile pentru el. Deci legea nu îngăduie bătăile să treacă peste numărul patruzeci, lăsând până la venirea lui Hristos chinurile și preînchipuind timpul iertării. [...] Dar trebuie știut și aceea că Israil, păcătuind, a răătăcit patruzeci de ani prin pustie. Căci cu jurământ S-a jurat Dumnezeu să nu-i ducă pe ei înainte în pământul făgăduinței. Acesta le era lor timpul mâniei. Iar trecând timpul, a încetat mânia și urmașii lor au trecut Iordanul și au intrat în țară. În aceasta s-a arătat că supărarea n-a trecut peste anul al patruzecilea. Deci, și acesta a fost un chip clar al faptului de a nu fi fost bătuți oamenii cu mai mult de patruzeci de lovituri. Căci după aceasta a venit timpul iertării, care ne-a adus trecerea tainică a Iordanului și cuțitele de piatră, adică tăierea împrejur în duh, sub conducerea lui Iisus. Căci după Moise și lege ni s-a făcut nouă conducător Iisus [preînchipuit prin Iosua, *n.n.*]¹⁴.

În perioada regilor, cifra 40 apare în legătură cu hulirea de către Goliat a lui Israel timp de 40 de zile (I Samuel 17, 16); domniile lui Saul, David și Solomon au durat fiecare câte 40 de ani (II Samuel 5, 4; I Regi 11, 42; Fapte 13, 21); Ilie călătorește spre Horeb 40 zile (I Regi 19, 8). Profetul Iezechiel stă culcat pe partea dreaptă 40 de zile (4, 6). Iona propovăduiește în Ninive 40 zile (3, 4), timp de po-căire a cetății pătimașe.

În Noul Testament, cifra 40 apare din nou ca determinativă pentru o perioadă de încercare. De altfel, textele Marcu 1, 12, Luca 4, 1 și Matei 4, 4, în contextul ispitirii Domnului, fac referire la Deuteronomul 8, 3, aducând aminte de experiența celor 40 de ani petrecuți de poporul ales în deșertul Sinai. Două evenimente din viața Mântuitorului sunt reprezentative pentru aceasta: șederea în pustie timp de 40 de zile și ispitirea Domnului (Matei 4, 2; Marcu 1, 13), amintite mai sus, precum și arătarea după Înviere Apostolilor timp de 40 de zile. Între Învierea lui Hristos Domnul și Înălțarea Sa la Ceruri sunt 40 de zile.

Desigur că această prezentare nu a urmărit epuizarea textelor biblice care fac referire la cifra 40, ci doar a scoate în evidență relația teologică ce există între evenimentele istoriei biblice vechi și istoria mântuirii noastre. Creștinul, dintotdeauna, a înțeles perioada de 40 de zile ca timp al curățirii și sfințirii, încă de la naștere, ca

¹⁴ Sfântul Chiril al Alexandriei, *Despre închinarea și slujirea în duh și adevăr*, VIII, în colecția *Părinți și Scriitori Bisericești*, vol. 38, EIBMBOR, București, 1991, p. 275.

timp de curățire al femeii leuze și timp al botezului celui nou-născut, ca timp de postire, spovedanie și împărtășire cu Trupul euharistic al lui Hristos în perioadele de post rânduite de Biserică, ca mijloace sfinte de vindecare sufletească în timpul vieții noastre biologice, ca timp de plângere și rugăciune către Dumnezeu, la sfârșitul vieții, pentru cei trecuți la cele veșnice. Fără a avea certitudinea că aceste evenimente biblice au influențat hotărâtor legea izolării și carantinei pentru durata de 40 de zile, credem că în aceste acte, pe care azi, în lumea postmodernă, le numim „sociale”, se ascunde tainic pedagogia lui Dumnezeu, de a descoperi omului, în timp, lucrarea Sa mântuitoare sau de a-l pregăti pe om pentru dificultățile și mai mari ale istoriei pe care omul autarh o distorsionează și o schimonosește.

3. Stai în casă! Un îndemn biblic al izbăvirii. Câteva repere din Pentateuh

Dacă vom privi în profunzimea textelor biblice referitoare la izolarea în casă, vom descoperi în acestea lucrarea tainică pe care Dumnezeu o face cu omul în momente cheie ale istoriei, mesaje valabile în contemporaneitate datorită caracterului inspirat al cuvintelor sfinte.

Astfel, mântuirea casei lui Noe de potopul de ape distrugător al păcatului are loc la inițiativă divină: „După aceea a zis Domnul Dumnezeu lui Noe: «Intră în corabie, tu și toată casa ta, căci în neamul acesta numai pe tine te-am văzut drept înaintea Mea»” (Facerea 7, 1). Așadar, pentru întreaga familie a lui Noe, corabia devine, timp de 40 de zile, casă a izbăvirii, închisă și pecetluită în mod tainic de Dumnezeu, din exterior, prefigurare a Învierii, după cum afirmă Sfântul Ioan Gură de Aur în comentariul său la *Coloseni*. Această lucrare personală a lui Dumnezeu ne întărește credința că toți cei care, în vreme de potop al patimilor, ne vom adăposti în corabia Bisericii lui Hristos, vom găsi mântuirea.

Timpul petrecut în casa izbăvirii de potopul de ape a fost, cu siguranță, o experiență dură: claustrarea, deficiența oxigenului, absența ferestrelor și, implicit, a reperelor vizuale ce marchează trecerea timpului, lipsa mișcării, absența rutinei zilnice de lucru în afara gospodăriei, stresul necunoscutului, imposibilitatea anticipării evoluției și sfârșitului stării de acum, puțină și precară mâncare, la

care se adaugă mirosul animalelor și, poate, frica de unele dintre ele. Toate acestea definesc, categoric, o experiență a constrângerii, dar care este transformată de dreptul Noe în timp al postului, rugăciunii și nevoinței, după cum ne încredințează și părintele Serafim Rose¹⁵.

Ruptă de relația sa cu Dumnezeu, experiența lui Noe în corabie ar putea apărea ca una statică, amortită, o continuă lipsire de putere a trupului dominat de frica extincției, adormit în așteptarea îndelungă a unui final tragic, în care nimeni nu îți este alături. Chiar dacă agitația este mai degrabă afară (ploaia torențială, tunetele și fulgerele, izbirea valurilor de corabie, vântul, balansul amețitor din afară), viața din corabie are propriul drum, propria călătorie interioară spre o altfel de viață. Este o viețuire în pace și împăcată cu Dumnezeu, o călătorie cu poliță de asigurare, pentru că viețuirea lui Noe în corabie nu înseamnă rămânerea definitivă în ea și nici plutirea în derivă, ci așteptarea ajungerii la liman, confirmată de potolirea furtunii, anunțarea stării de pace prin porumbel și ramura de măslin, coborârea cu picioarele pe pământ și răspunsul cerului sub forma curcubeului, ca legământ între om și Dumnezeu.

Facerea, capitolul 19, ne prezintă un episod din istoria lui Lot, nepotul lui Avraam, locuitor al cetății pătimase Sodoma. Doi dintre oamenii care l-au vizitat pe Avraam la stejarul de la Mamvri sosesc în Sodoma, unde sunt așteptați de Lot la poarta cetății și invitați de îndată a se adăposti în casa sa. Locuința este înconjurată de „locuitorii cetății Sodoma, tot poporul din toate marginile; de la tânăr până la bătrân”, o evidentă evocare a împresurării patimilor de tot felul, un real asediu al răului asupra binelui. Ieșirea lui Lot din casă spre a-și proteja familia și oaspeții (v. 6) devine o expunere inutilă, un risc nebunesc, ce decurge, oarecum, și din ignoranța sau necredința în ajutorul divin reprezentat de cei doi oaspeți în propria casă. „Atunci Oamenii aceia, care găzduiau în casa lui Lot, întinzându-și mâinile, au tras pe Lot în casă la Ei și au încuiat ușa” (v. 10). Izolarea lui Lot în casă și orbirea vrăjmașului care ajunge să se chinuie să găsească ușa (v. 11) sunt soluțiile imediate ale mântuirii lui, a familiei sale și a oaspeților minunați, pentru ca apoi, în „revărsatul zorilor”, familia lui Lot să fie extrasă din lumea

¹⁵ Serafim Rose, *Cartea Facerii, Crearea lumii și omul începuturilor. Perspectivă creștin-ortodoxă*, Editura Sophia, București, 2001, p. 161

păcătoasă și plasată într-o altă izolare, în cetatea Țoar (vv. 15-22), cu convingerea lui Lot că „îmi voi scăpa acolo viața prin Tine!” (v. 22).

În cartea Ieșirea, faraon, conducătorul politic și religios al poporului, asupritor al fiilor lui Israel, este prezentat ca un om rău, demonic, așa cum și Sfinții Părinți și Scriitorii bisericești îl descriu. De exemplu, Origen îl numește pe faraon diavolul, care a dus lupte și cu alți sfinți și care adesea a purtat războaie duhovnicești și a fost biruit¹⁶, iar Patriarhul Calist îl numește „despot amarnic și nemilos”, care, dimpreună cu administratorii imperiului poartă „chipul Satanei și al oastei lui, care nu aduc asupra trupesți necruțătoare, ci necăjesc cu sânguință și în chip neobosit sufletul¹⁷”. Deciziile lui faraon, luate în ciuda evidenței manifestării Slavei Domnului peste cei drepti într-un timp și spațiu al revelării, au consecințe negative pentru întreg pământul. Plăgile sunt trimise de Dumnezeu spre o restabilire a dreptății. Prin urmare, casele celor ce se încred în Dumnezeu sunt distincte de celelalte, realitatea delimitându-se între locuirea afară și locuirea în spațiul proniat. De aceea, ca exemplu, vestirea plăgii a șaptea este însoțită de îndemnul de izolare în casă: „Trimite dar acum să adune turmele tale și toate câte ai la câmp, că asupra tuturor oamenilor și vitelor, care vor fi în țarină și nu vor intra în casă, va cădea grindină și vor muri” (Ieșirea 9, 19). Anunțul acesta, difuzat pretutindeni, tuturor și prin toate canalele de comunicare posibile timpului, arată milostivirea lui Dumnezeu, Care așteaptă ca tot omul, inclusiv egipteanul, să se pună la adăpost înaintea trimiterii plăgii. Fericitul Teodoret, episcop de Cir, scoate în evidență chiar faptul că și unii dintre păgânii idolatri, încrezătorii cuvântului profetic, vor fi cruțați (*Quaestiones in Exodum*, 21).

Îndemnul de a sta în casă este mai evident în cazul ultimei plăgi, cea de-a zecea, împlinită de Însuși Dumnezeu (Ieșirea 11-12). Izbăvirea este condiționată de rămânerea în propria locuință, în izolare față de lumea din afară, dar și de însemnarea intrării cu sângele mielului pascal: „După aceea să luați un mănunchi de isop și, muindu-l în sângele strâns de la miel într-un vas, să ungeți pragul de sus și amândoi ușorii ușii cu sângele cel din vas, iar voi să nu ieșiți niciunul din casă până dimineața” (Ieșirea 12, 22). Așa cum Sfântul

¹⁶ Origen, *Omilii și adnotări la Exod*, 1,5, Editura Polirom, Iași, 2006, p. 78.

¹⁷ Patriarhul Calist, *Capete despre rugăciune*, 63, în *Filocalia*, vol. VIII, EIBMBOR, București, 1979, p. 353

Chiril al Alexandriei reliefează, rămânerea în casă, adică în adâncul cel mai de taină, mai autentic și mai curat al sufletului nostru, și ungerea ușurilor cu sânge, prefigurare a Sângelui Euharistic al lui Hristos Domnul, înseamnă izbăvire: „După junghiere, poruncește să se ungă cu sângele Lui stâlpii locuințelor și pragul, nevrând ca acesta să însemne (...) decât că, cu curatul și prețiosul sânge al lui Hristos asigurăm casa noastră pământescă, adică trupul, alungând moartea din neascultare, prin împărtășirea de viață. Căci împărtășirea de Hristos este viață și sfințenie. Și tulburând pe însuși nimicitorul, îl alungăm foarte departe prin ungere pe domnul uneltirilor, omorând patimile ce provin din mișcările trupești. Iar prin ușile a ceea ce am denumit adineauri casa noastră să înțelegi simțurile din noi, prin care se aduce în inimile tuturor calitatea lucrurilor și se varsă în ele mulțimea nemăsurată a patimilor”¹⁸.

Concluzii

Privită cu ochii lumești, experiența suferinței întregii planete în contextul pandemiei Covid-19, în anul 2020, pare dezarmantă, provocând în omul credincios întrebarea ce caracterizează viața lui Iov, „De ce suferă omul cel drept?”, și, în această cheie a teodiceei, naște îndoiala prezenței și proniei divine. Tomai de aceea, omul contemporan trebuie să se ancoreze și mai puternic în Taina Crucii: a convingerii că istoria noastră orizontală este străbătută în fiecare punct al ei de istoria verticală a lucrării lui Dumnezeu între noi. Din această intersectare a istoriilor lui Dumnezeu și a omului, a lucrării Duhului Sfânt în creație, se naște Învierea, din care noi trebuie să ne alimentăm convingerea că timpurile pe care le trăim sunt ascunse în cele vechi și vor fi descoperite ca timp al școlirii noastre sfinte de Pedagogul Dumnezeu, ca perioadă de hrănire acum cu lapte, pentru întărirea trupului și a sufletului, pentru ca la vârsta maturității noastre să fim hrăniți cu hrana cea tare, în locașul cel veșnic din ceruri. De aceea cuvintele Sfântului Apostol Pavel, pe care le voi folosi ca ultimă concluzie, trebuie citite ca adresându-le Dumnezeu, Inspirația desăvârșită, nouă: „În privința

¹⁸ Sfântul Chiril al Alexandriei, *Glafire la Ieșirea*, II.2, în colecția *Părinți și Scriitori Bisericești*, vol. 39: Sfântul Chiril al Alexandriei, *Scrieri*, partea a doua, EIBMBOR, București, 1992, p. 288.

aceasta avem mult de vorbit și lucruri grele de tâlcuit, de vreme ce v-ați făcut greoi la auzit. Căci voi, care de multă vreme s-ar fi cuvenit să fiți învățători, aveți iarăși trebuință ca cineva să vă învețe cele dintâi începuturi ale cuvintelor lui Dumnezeu și ați ajuns să aveți nevoie de lapte, nu de hrană tare. Pentru că oricine se hrănește cu lapte este nepriceput în cuvântul dreptății, de vreme ce este prunc. Iar hrana tare este pentru cei desăvârșiți, care au prin obișnuință simțurile învățate să deosebească binele și răul” (Evrei 5, 11-14).